

Stanovisko Slovenskej platformy pre biodiverzitu k situácii vo Vysokých Tatrách a v ďalších postihnutých oblastiach po víchrici dňa 19.11.2004.

Predstavitelia členských organizácií Slovenskej národnej platformy pre biodiverzitu sa na svojom zasadnutí dňa 29.11.2004 zaoberali situáciou po veternej kalamite vo Vysokých Tatrách i v ďalších oblastiach Slovenska. Situáciu v Tatranskom národnom parku a Biosférickej rezervácii UNESCO Tatry možno charakterizovať ako prírodnú kalamitu. Veterná víchrica dňa 19.11.2004 totálne zničila lesné ekosystémy na rozlohe viac než 9 tisíc hektárov a na výmere ďalších 3 tisíc hektárov ich značne poškodila. Keďže ide o mimoriadnu situáciu v obzvlášť chránenom a vzácnom území, účastníci zasadnutia prijali nasledovné stanovisko:

- Prírodné hodnoty územia TANAP-u sú z národného aj medzinárodného pohľadu mimoriadne významné. Z hľadiska biodiverzity ide o jedinečné a v celosvetovom meradle neopakovateľné územie vysokohorskej západokarpatskej bioty, preto sme zodpovední za jej ochranu a zachovanie. Prírodné ekosystémy Tatier boli postihnuté víchricou, z ekologického hľadiska to však neznamená ich zánik, ale zmenený stav.
- Vysoké Tatry sú rozlohou najmenešie veľhory na svete, o to sú zraniteľnejšie, každé zmenšenie rozlohy prírodných ekosystémov znamená priamy vplyv na druhovú rozmanitosť. Prvoradým cieľom by mala byť obnova ekosystémov, sčasti pomocou výsadiieb, sčasti prirodzenou sukcesiou.
- Spôsob využívania územia Tatier môže byť len v súlade s ich prírodným potenciálom a limitmi, ktoré vyplývajú z funkcie národného parku, biosférickej rezervácie a navrhovaného územia európskeho významu (ÚEV). V tejto súvislosti podporujeme schválenie nového programu starostlivosti o TANAP-e a novú zonáciu, ktorá odráža medzinárodné štandardy.
- Slovenská platforma pre biodiverzitu združuje viaceré vedecké pracoviská, zamerané na výskum a ochranu biologickej diverzity, ktoré sú ochotné sa podieľať svojim odborným a vedeckým potenciálom na zhodnotení škôd, zmien a trendov vývoja územia z hľadiska diverzity druhov fauny a flóry a na návrhu obnovy a manažmentu postihnutého územia.
- Z aspektu ochrany biodiverzity odporúčame v postihnutom území Vysokých Tatier, ale aj v ďalších postihnutých oblastiach (NAPANT, CHKO Horná Orava, NP Muránska planina, NP Slovenský raj a CHKO BR Poľana) nasledovné postupy:
 - a) Zabezpečiť systematické kroky, ktoré budú viesť k postupnej obnove plnohodnotných prirodzených ekosystémov tohto významného územia, ktoré budú zabezpečovať plnenie verejnoprospešných mimoprodukčných funkcií lesov (vodoochranná, pôdochranná, ekologická, mikroklimatická, estetická, rekreačná funkcia). Z tohto dôvodu je dôležitý výskum vôd všetkých typov, najmä plies a tokov, ktoré môžu byť eróziou ireverzibilne poškodené. Od vodného potenciálu z území poškodených víchricou závisí vodná bilancia veľkej časti Slovenska.

- b) Odporúčame, aby bol na úrovni súčasných vedeckých poznatkov zistený súčasný stav a rozsah škôd, nielen materiálnych, ale aj ekologických vrátane škôd na biodiverzite. Po tejto fáze by mala nasledovať revitalizácia a renaturácia prirodzených lesných ekosystémov na základe stanovištných pomerov. Na optimalizáciu druhovej skladby výsadbových zón odporúčame využiť v maximálnej miere Geobotanickú mapu Slovenskej republiky (Michalko et. al. 1986), ktorá predstavuje rekonštrukčnú mapu potenciálnej prirodzenej vegetácie, ktorá by sa v území vyskytovala bez ľudských zásahov.
- c) Projekt obnovy a konkrétne návrhy drevinového zloženia a zmeny Lesných hospodárskych plánov by mal zabezpečiť Lesoprojekt Zvolen, ktorý vlastní najrozsiahlejšiu databázu údajov o lesných porastoch a stanovištných pomeroch veternou smršťou postihnutého územia. Projekt obnovy lesných ekosystémov a plán prijatých opatrení treba konzultovať so špecialistami z Lesníckej fakulty TU, Slovenskej akadémie vied, Lesníckeho výskumného ústavu a Prírodovedeckej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave.
- d) Pri obnove lesných porastov je potrebné prihliadať na prirodzenosť porastov, ktoré budú slúžiť aj ako zdroj semena. Všetky činnosti by v dlhodobom hľadisku mali smerovať k priblíženiu sa k druhovej biodiverzite zodpovedajúcej prírodným stanovištným podmienkam tohto územia vo všetkých jej aspektoch a mali by byť konzultované a koordinované odborníkmi z oblasti lesníctva, ekológie a fytoecológie .
- e) Pri realizácii opatrení je potrebné prihliadať na zachovanie pôvodných funkcií, ktoré lesy Vysokých Tatier zabezpečovali, ekonomické hľadiská musia byť v súlade s princípmi trvalo udržateľného rozvoja.
- f) Takáto prírodná katastrofa predstavuje nielen príležitosť, ale aj povinnosť sledovania prirodzeného vývoja a porovnávanie zmien. Preto odporúčame na území uskutočniť dlhodobý vedecký výskum s multidisciplinárnym prepojením a následnú aplikáciu získaných vedeckých výsledkov pri realizácii optimálnych prístupov v obnove ekosystémov a racionálneho využívania krajiny s ohľadom na zachovanie všetkých funkcií pôvodných ekosystémov. Je to nevyhnutný krok aj preto, aby sme boli pripravení pre obdobné situácie v budúcnosti.
- g) V prvej etape navrhujeme z praktického hľadiska
- zhodnotenie dopadu kalamity na lesy podľa typov spoločenstiev,
 - zhodnotenie dopadov kalamity na vybrané indikačné druhy organizmov, na chránené a ohrozené druhy,
 - založenie trvalých monitorovacích plôch, určenie cieľových druhov a spoločenstiev,
 - sledovanie správania lesnej zveri a vytipovanie jej únikových ciest do okolitých horských prírodných systémov,

- zber semien z popadaných vybraných drevín bývalých porastov prírodných rezervácií, urýchlené založenie škôlok na pestovanie sadeníc,
- spracovanie návrhu obnovy po etapách a začať s najviac ohrozenými územiami napr. s územím potenciálne najviac ohrozené vodnou eróziou a lavínami, na základe novovzniknutých podmienok stanoviť aj priority zalesňovacích prác a pod.
- vypracovanie krajinného potenciálu územia podľa vlastnosti neživej prírody pre vybrané socioekonomické funkcie (liečebnú, rekreačnú a športovú funkciu) a stanoviť možnosti potenciálneho rozvoja územia s dôrazom na zachovanie ekologických a biologických hodnôt – vyčleniť areály s možným rekreačným potenciálom (stanoviť aj intenzitu rekreačného využitia) až po areály bez rekreačného potenciálu (s vylúčením akejkoľvek rekreácie).
- ponechanie časti plôch na prirodzený sukcesný vývoj ako model a porovnávacie plochy, ktoré napomôžu korigovať predstavy o riadenej urýchlenej obnove s postupmi v krajine, na tomto modelovom území ponechať časť popadaných drevín a pňov.
- vyhodnotenie postupu a trasy veternej smršte, zistenie príčin, ktoré ju urýchlili a a navrhnutie ochrany do budúcnosti.

Ing. Július Oszlányi, CSc.

Predseda Slovenskej platformy pre biodiverzitu